

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Cím:

Magyar Nemzet,
1960. nov. 7.

MAGYAR PLAKÁT-TÖRTÉNETI KIÁLLÍTÁS a Műcsarnokban

Osztályozás

708

Műcsarnok

Iado

1960

Személy

Helyszín

Érdekes és izgalmas tudományos-művészeti feladatra vállalkozott az a hat tagból álló lelkes munkacsoport, mely egy év óta gyűjti, kutatja, rendszerezi a magyar plakát háromnegyed évszázados nagyszerű múltjának emlékeit. Nagyszerű ez a múlt, hiszen a magyar plakátművészeti kultúra több ízben megmutatta, hogy nemzetközi viszonylatban is megállja a helyét — de most a Műcsarnok termeiben rendezett, mintegy ezer plakátot felsorakoztató nagy kiállítás széles történeti áttekintésben ad számot arról, hogy a magyar plakát mennyi ötlettel és tehetséggel aknázták ki a műfaj sajátos lehetőségeit.

Mit is jelent műfajilag a plakát, a képzőművészet hatalmas törzséből a múlt század végén hajtott ág? A plakát mindig agítál, ez a szerepe. Szükszavúan, grafikai aforizmára összevontan kell ábrázolnia azt, amit mondani, hirdetni akar. Helye az utca, akihez szól: minden ember. A legdemokratikusabb műfaj, mely a művészet eszközeivel keres kapcsolatot a társadalom legszélesebb rétegeivel. Az európai plakát Franciaországban született, Párizsban a Montmartre-on. Első művelőjének Jules Chéret-t tekintik, aki Toulouse-Lautrec-kel és Steinlen-nel csaknem egy időben, a múlt század nyolcvanas éveiben festi és litográfiai eljárással sokszorosíttatja világhírt szerzett plakátjait. A formabontó és formaépítő, de mindenképpen a művészetet megújító szándékú szecesszió javára irandó a plakátnak, e semmi mással nem pótolható agitativ műfajnak feltalálása és kibontakoztatása.

Nem véletlen tehát, hogy a magyar szecesszió korszakának nagy mesterei — akik egyébként is reformot hirdettek minden művészeti ágban és működésüket kiterjesztették az embert körülvevő tárgyak korszerű megújítására is — a plakátművészet terén maradandót alkottak. Említ-

sük Ferenczy Károlyt, Vaszaryt, Rippl Rónait, a fiatal Fényes Adolfit, s Helbing Ferencet, az iparművészet kiváló ismerőjét és pedagógusát. Az első magyar plakát Benczur Gyula nevével van szignálva. Inkább felnagyított miniatúrának vagy dísz-diplomának hat, semmint plakátnak, de mindenképpen értékes dokumentuma a magyar plakátművészet történetének, épp úgy, mint Szinyei Merse Pál »La belle Ferrero« című, szép női alakot, festőien ábrázoló falragasza. Festőművészek a mai napig átátrándulnak a plakát területére, eleinte csak képzőművészeti kiállítások reklámozására, mint Iványi Grünwald Béla, vagy Glitz Oszkár, s csak a század tizes éveit kezdik kitermelni a plakát önálló grafikusait.

A jó plakátnak az is előfeltétele, hogy dekoratív legyen, az utca színes forgatagában megállja a helyét, hogy feltűnjön és megfogja a szemet. Ha ennek a követelménynek a szempontjából nézzük végig a magyar plakátművészet alakulásának érdekes történetét,

nem vagyunk olyan biztosak abban, hogy elegendő-e ennyi az elvi követelményekből. A műfajnak megvannak a törvényei, melyeken a tehetség és az ötletesség bizony gyakran túlteszti magát és legtöbbször ebből keletkeznek a plakát újításai, egyéni stílusjegyei. Nézzünk meg például a második teremben két egymás közelében elhelyezett, körülbelül egy időben készült plakátot. Az egyik Bíró Mihálytól, a Kalapácsos ember alkotójától származik, címe »Dr. Lauffen.« (Talán akad a kiállítás látogatói között olyan, aki emlékszik erre a plakátra és tudja, mire utal a plakátcím. A kiállítás rendezőse egyébként is számít a közönség segítségére, adatok és adalékok szempontjából.) Drámai hatású plakát a Bíróé. A háttérben egy nagy épület oszlopai dominálnak, a lépcsősoron izgatott tömeg tülekszik, az épületen fekete zászló leng. A plakát rendkívüli kifejező ereje, sajátos plakáthangja ma is megkapja az embert. A közelében levő másféle kompozíciós megoldású Major Henrik plakát, »Megnyílt a Muskáti Kabaré«, könnyed, játékos felfogásával, a felület levegős kezelésével, rajzának bájjával, bár teljesen más stílusú, mint a Bíróé, azonos művészi színvonalú. Közös vonása mindkét plakátnak, hogy mesterük tudta, mit akar és mindegyik saját alkata, művészi meggyőződése szerint adta elő témáját az utca atmoszférájában.

Az első világháború előtti években a plakát nagyjából áru reklámozására szorítkozott. Bíró Mihály, Faragó Géza, Földes Imre, Vadász Miklós, Falus Elek különböző művészi felfogásban, de magas színvonalon tettek eleget nagyrészt a kereskedelmi, kisebb részben a kulturális rendeltetésű megbízatásoknak. Hogy ezekben az években a reklámgrafika és a plakáttevékenység világszerte igényesebb lett, annak oka az úgynevezett »plakátpestis«, a selejtes plakátok ellen indított nemzetközi mozgalom volt, s a megrendelők ennek a mozgalomnak a következtében a legjobb, legrátermettebb művészeket foglalkoztatták. Néhány év alatt nálunk is szakmailag kitűnően felkészült gárda vitte előre a plakátok művészi fejlődését és amikor a forradalmak jöttek, tökéletesen felfértezett művészek állhattak az új eszmék propagálásának szolgálatába.

A plakáttörténeti kiállítás a Műcsarnok ez alkalomra átalakított szobortermében adott helyet a Tanácsköztársaság alatt készült, művészettörténeti jelentőségű plakátoknak. Ismerjük jól, láttuk sokszor kiállítva és kiadványokban ezeket a nagyszerű, forradalmi hangú, mély eszmeiséggel átitott plakátokat. De most így, együtt, Uitz és Pór, Berény és Vértess művei, a plakát grand artjai mellett a szociális, felvilágosító, kulturális plakátok sokasága, a moziplakátok, s közöttük Tuszkay Mártonnak a szovjet nép letiporhatatlan erejét a betűk tömegével érzékeltető dinamikus alkotása — idézik azt a kort, melynek forradalmi hevülete pegazusi szárnyakat adott a magyar plakát művészetének.

A magyar plakát igazán a Tanácsköztársaság alatt lett a politikai és társadalmi propaganda hatásos eszköze, s kiváló képzőművészek közreműködésével új plakátstílust robbantott ki.

A két világháború közötti plakátkultúrára is rányomja bélyegét a kor. Új formákat, új kifejezési eszközöket keres az »utca művésze«. A magyar plakátművészet ismét mesterekre talált Pólya Tibor, Konecsni György, Kling György, Irsai, Bánhidí (kár, hogy Jaschik Álmos műveiből egyet sem láthatunk), Lányi Imre, Glass Géza és még néhány tehetséges grafikusművész személyében. A korszak két legnagyobb plakátművésze, Berény Róbert és Bortnyik Sándor, gazdag anyaggal van képviselve a kiállításon, s műveikből kitűnik, hogy elméletileg is tisztázva a plakátalkotás fogalmát, olyan sajátos stílust teremtettek, melynek eredményeiből mai plakátfestőink is haszonnal meríthetnek.

A Műcsarnok jobboldali terem sorakoztatják fel a felszabadulás utáni plakáttermést. Külön tanulmányt érdemelne ez a színvonal tekintetében egyenetlen, tarka képegyüttes, melynek nyitánya Ék Sándor emlékeztető antifasiszta plakátja. A felszabadulás utáni plakát új feladatokat kapott, hatásköre az újjáépítés népszerűsítésének, a politikai harcra való mozgósításnak témaival bővült. Nem volt könnyű az új tartalomnak az új kifejezési módját megtalálni. Életünknek egy darabja tükröződik ezekben a plakátpróbálkozásokban. Találkozunk itt az elvek tisztázatlanságából és félreértéseiből fogant, vulgárisan előadott, sematikus munkákkal is. Nem annyira a művészek, mint a képzőművészeti élet akkori irányítóin múlott, hogy a magyar plakátkultúra az ötvenes években csaknem a mélypontig süllyedt, s a művészi ízlés nevelésének terén, mivel a plakát milliók szeme elé kerül, nem nyújthatott segítséget. Mégis vállaljuk, mivel életünknek egy fejezete. Különösen akkor, ha olyan gyöngyszemeket is látunk viszont, mint Filo szuggesztív »nem!« plakátját, valamint az elmúlt évek fejlődését, a grafikai szépen előadott, komoly törekvések például, Balogh István, Máté András, Papp Gábor, Kass János, Hajnal Gabriella, Köpeczi Bócz István, Zala Tibor, Zelenák Crescencia munkásságában.

Dutka Mária

A rajzművészet mesterei (XIX—XX. század) címmel a Képzőművészeti Alap Kiadó vállalat reprodukció-kiállítást rendez a Szinyei Teremben. A kiállítás november 11-én délután nyílik.